

MUSEU DEL CALÇER D'ELDA

Un grup d'empresaris del calcer d'Elda, membres d'una lògia, empresonats a Burgos cap a l'any 1943.

Rafael García Meseguer tenia una trentena d'anys quan, un dia que seia al costat de sa mare, la conversa, sense saber gaire bé com, va tombar cap al tema de la maçoneria. Quan tot just s'havien dit unes poques frases, va notar que a sa mare li regalimaven les llàgrimes per les galtes. Rafael esbrinà aquell dia que el seu avi, aquell que havia mort probablement afusellat en alguna cuneta a Xixón sense que la família tornara a saber-ne més, havia estat maçó. "Aleshores vaig entendre allò que deien sempre de l'avi, que 'era republicà i del davantalet'. Amb allò del *davantalet* es referien al mandil que porten els maçons!". D'aquella descoberta en va fer causa i poc després va ingressar, ell mateix, a la lògia Constante Alona d'Alacant.

Per a molts valencians —com per a Rafael fins aquell dia casual—, la història dels maçons continua essent opaca,

Maçons a contrallum

Al País Valencià, el menysteniment polític envers la maçoneria contrasta amb la curiositat que desperta un moviment sobre el qual només s'han fet estudis parcials i d'abast local. La Comissió de la Veritat vol mirar de resoldre aquest deute històric tot publicant, l'any 2009, el llibre 'La repressió de la maçoneria al País Valencià'.

colgada sota molt anys d'anorreament imposat per la repressió franquista i d'una discreció de la qual la majoria de lògies han fet manera de viure. Però d'haver-n'hi, n'hi ha. Al voltant

d'uns 300, segons els seus propis càlculs, organitzats en una vintena de lògies, totes, tret d'una (la lògia Blasco Ibáñez, a València, fundada el 1931), creades a les dècades dels 80 i dels 90.

N'hi ha d'actives a Castelló, València i Alacant, però també a Dénia, Xàbia o Torrevella, on jubilats estrangers han format les pròpies lògies, seguint l'obediència anglosaxona, més conservadora que no pas la francesa, majoritària al nostre territori.

Forasters o nadius, el nombre de maçons actual és lluny dels 5.000 que es calcula que hi havia al País Valencià abans del 1936. Les dificultats per a obtenir el predicament que havien tingut abans de la guerra civil és proporcional a la persecució que la maçoneria va patir durant el franquisme. La promulgació de la llei de repressió de la maçoneria i el comunisme va aniquilar qualsevol activitat maçònica (llegiu quadre adjunt) i va desacreditar la reputació dels qui foren membres d'alguna lògia i de les seues famílies.

Però a aquest factor històric cal afegir-hi la manca de reconeixement públic envers la maçoneria per part de la classe política actual. A Catalunya, per exemple, el 2001 el Parlament va aprovar una moció per a restaurar la memòria històrica dels maçons. En canvi, al País Valencià, les Corts, controlades pel Partit Popular, van refusar d'aprovar aquell mateix any una moció en el mateix sentit presentada pels partits en l'oposició. "Després, un diputat del PP ens va cridar per demanar-nos disculpes, tot al·legant que hi havia votat en contra per disciplina de partit, però que ell ens donava suport", explica Juan Antonio Sánchez, un agent comercial que exerceix el càrrec de segon vigilant –l'equivalent a vicepresident– a la lògia Blasco Ibáñez. Per a Sánchez, l'"ostracisme social" a què habitualment s'ha relegat la maçoneria l'ha posada "a la cua" en matèria de recuperació de la memòria històrica.

D'una altra banda, la discreció amb què tradicionalment han actuat les lògies tampoc no contribueix a acabar la llegenda negra que s'ha bastit al voltant de la maçoneria. Per a Rosa Presmanes, gran mestra de la Gran Lògia Femenina, la preferència per la discreció "pot semblar anacrònica" en "una societat mediàtica, on impera l'ostentació, la informació sense contrastar". I continua: "Aquesta discreció dels maçons i de la maçoneria no té res de tenebrosa, cosa que només és a la

València i Barcelona, capitals de la maçoneria

València i Barcelona es van convertir, per necessitat, en lloc d'acollida de milers de maçons durant la guerra civil. El períple de la maçoneria durant aquest període va ser paral·lel al del govern republicà, tal com explica l'historiador Vicent Sampedro al seu llibre *La maçoneria valenciana i les lògies accidentals durant la Guerra Civil*.

L'adveniment de la guerra va propiciar que el Gran Orient Espanyol i la Gran Lògia Maçònica arraconaren les diferències per donar suport al Front Popular contra un alçament militar que apuntava la maçoneria com a causant de tota mena de desgràcies. A més a més, alguns dels caps més destacats de la Segona República havien estat maçons. En aquest context, quan el 6 de novembre el govern de Largo Caballero anuncià el trasllat del govern a València, el Gran Consell de l'organització va decidir de seguir els seus passos. Alhora, molts maçons, fonamentalment madrilenys, per la condició de diputats a les Corts, funcionaris del govern, militars o senzillament refugiats que fugien de les tropes franquistes, van enfilel el camí cap a València.

Arribats a la nova capital de la República, aquestes persones es procuraren primer un lloc i un mitjà per a sobreviure, però, tot seguit, intentaren recuperar la seua activitat maçònica. Alguns dels nous integrats es volgueren integrar

en les lògies locals, però la majoria preferiren enquadrar-se en lògies creades de cap i de nou, les anomenades *lògies accidentals*, de les quals se'n formaren tres. Tot i la precarietat de recursos, les lògies pogueren dur a terme la seua tasca d'una manera estable. De la documentació que no es va destruir, es desprèn que la maçoneria va actuar com a xarxa de salvació per a molts dels

qui, fugint de la guerra, anaren a parar a València. El principi de solidaritat pel qual es regeix l'activitat maçònica va fer menys traumàtica l'acollida de desenes de persones, que trobaven en les lògies una xarxa de contactes fonamental en aquelles circumstàncies de precarietat. No mancaren en aquella època, tal com ha documentat Sampedro, donatius a familiars de maçons morts, col·lectes o gestions per a fornir allotjament a maçons procedents d'uns altres punts de l'estat espanyol.

València va ser només durant un any capital de la maçoneria. Fou el mateix temps que el govern republicà tardà a tornar-se a traslladar a un altre indret, Barcelona. Només tres setmanes després del trasllat, les estructures superiors del Gran Orient Espanyol passaren a la capital catalana. Alguns maçons s'incorporaren a les lògies catalanes ja existents. Molts altres abandonaren l'activitat aclaparats per la duresa del dia a dia. Un mes després, feu això mateix la Gran Lògia Espanyola. Amb la derrota en la batalla de l'Ebre i la caiguda de Barcelona, als maçons només els va quedar la via de l'exili forçat.

València, durant la guerra civil, fou lloc d'acollida també per als maçons.

Maçons il·lustres

VICENT MARCO MIRANDA

(Borriana, 1880 - València, 1946)

Liberto. Polític

VICENT BLASCO IBÁÑEZ

(València, 1867 - Menton, Occitània, 1928)

Dantón. Polític, periodista i escriptor

FÉLIX AZZATI

(Cadis, 1874 - València, 1929)

Zola II. Periodista i polític

Militant del Partit d'Unió Republicana Autonomista (PURA), de Blasco Ibáñez, pel qual va obtenir l'acta de diputat el 1933, va abandonar la formació el 1934. Aleshores va fundar Esquerra Valenciana, integrat a les Corts espanyoles dins la minoria parlamentària Esquerra Catalana. La seua vinculació amb la maçoneria va començar el 1921, dins la lògia Federación Valentina. Hi va romandre fins el 1926, quan l'abandonà per passar a formar part d'una lògia molt més polititzada, Pàtria Nueva, on fou venerable mestre. Hi va romandre com a membre actiu fins al final de la guerra, encara que la seua activitat maçònica va decaure prou durant la Segona República. Ara bé, sempre va defensar apassionadament l'organització, fins i tot des del seu escó de les Corts l'any 1935. A més, va reivindicar la condició de maçó en els seus escrits dels anys 40.

imaginació alimentada per la por i el desconeixement." Té una opinió una mica diferent García Meseguer, que manté que "hem pecat de fer massa treball introspectiu". A la maçoneria, segons aquest membre de la lògia Constante Alona, li falta "eixir del cau com a organització de reflexió". En l'intent de "guanyar-se el carrer", aquesta lògia alacantina organitza concerts de música maçònica, convoca uns premis, participa en mostres de cinema i en activitats d'integració social i, fins i tot, ha format part de processons cíviques per la recuperació de la memòria històrica. "La gent es volia fer

Blasco Ibáñez és, potser, la figura més rellevant de l'esfera pública valenciana de final del segle XIX i principi del XX. Els seus ideals republicans els va irradiar a través del periòdic *El Pueblo*, que ell mateix havia fundat. Aquesta plataforma pública li va servir per a fer el salt a la política, primer dins el republicanisme federal, i després dins un moviment que duia el seu nom, el blasquisme. Fou membre de les Corts espanyoles des del 1898 fins al 1907.

La relació de Blasco Ibáñez amb la maçoneria va ser intermitent i, de fet, la falta de compromís li'n va comportar l'expulsió el 1895, per falta d'assistència i de pagament. Malgrat això, en vuit anys com a maçó (des del 1887 fins al 1895) va formar part de les lògies Unió, Acàcia –on va arribar a mestre maçó– i Federación Valentina.

fotos amb nosaltres, com si fórem un *souvenir!*", riu García Meseguer. La presència pública en aquestes activitats pot aconseguir, en part, la funció que al Principat fa la Biblioteca Pública Arús com a centre de difusió i punt de trobada de la maçoneria catalana. Al País Valencià no hi ha cap entitat on s'aplegue la memòria col·lectiva de la maçoneria valenciana i on, a més, s'hi permeta l'accés a maçons i no maçons. Com tampoc no hi ha cap llibre com *La maçoneria a Catalunya. 1868-1936* i *La maçoneria en la societat catalana del segle XX. 1900-1947*, de Pere Sánchez Ferrer, que aplegue i difonga

Íntim amic, deixeble i col·laborador de Vicent Blasco Ibáñez, va substituir-lo al capdavant del periòdic *El Pueblo* i a les Corts espanyoles com a representant del Partit Republicà, quan Blasco es retirà de la vida pública, el 1908. Fou diputat a les Corts per València des del 1910 fins al 1923. El 1912, va reorganitzar el partit blasquista escindit arran de les diferències amb Alejandro Lerroux i va fundar el Partit d'Unió Republicana Autonomista (PURA).

Es va iniciar en la maçoneria el 1908, a la lògia Puritana de València. El 1912 passà a la Federación Valentina, on romangué fins a la seua mort. El tribunal per a la repressió de la maçoneria i el comunisme li va incoar un sumari el 1945 que va ser sobresegut definitivament quan va tenir constància de la seua mort.

la història de la maçoneria en territori valencià. Fins ara, al País Valencià s'han publicat articles que aborden la qüestió des d'una òptica local o comarcal ("La masoneria castellanense contemporánea", de Joan Carles Usó) i llibres que en parlen d'una manera purament sectorial (*La maçoneria valenciana i les lògies accidentals durant la Guerra Civil*, de Vicent Sampedro, del qual s'han fet dues edicions), però mai amb voluntat de totalitat.

Per fi, la història. Aquest deute històric podria quedar resolt a partir de l'any vinent, quan és previst que

EL TEMPS

JULI JUST

(Alzira, 1894 - París, 1976)

Rousseau. Polític i escriptor

EL TEMPS

ADOLF PIZCUETA

(València, 1901-1989)

Germanies. Escriptor i polític

Fervorós admirador de Blasco Ibáñez, Juli Just va buscar l'apropament entre blasquisme i valencianisme durant la seua etapa de joventut. Liquidada la dictadura de Primo de Rivera, va ingressar al Partit d'Unió Republicana Autonomista (PURA), pel qual va ser elegit diputat a les Corts espanyoles el 1933. Se'n va separar un any després, havent signat el manifest que va donar origen a Esquerra Valenciana. Va ser ministre d'Obres Públiques en el govern de Largo Caballero.

A l'edat de 29 anys, va ingressar a la lògia Federació Valentina. Les seues responsabilitats maçòniques li van ocasionar una ordre de presó governativa durant la dictadura de Primo de Rivera. El 1945, quan Just ja era exiliat a França, el tribunal per a la repressió de la maçoneria i el comunisme el va processar en rebel·lia, amb proposta de pena de reclusió menor.

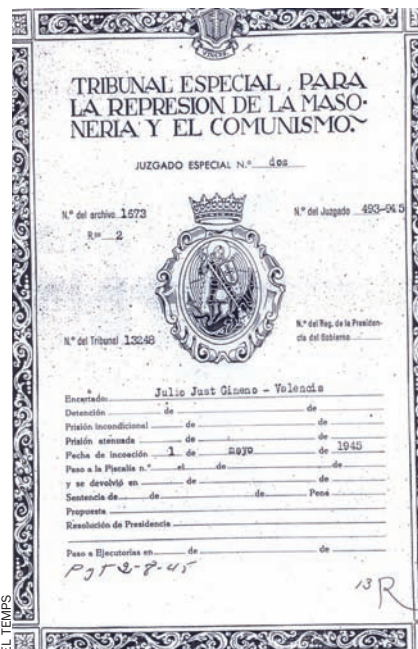
es publique l'obra *La repressió de la maçoneria al País Valencià*, en què treballa actualment l'historiador Vicent Sampedro. El projecte ha nascut a recer de la Comissió de la Veritat, una iniciativa impulsada el febrer

L'historiador Vicent Sampedro treballa des del 1985 en els sumaris incoats contra maçons

Membre de la Joventut Valencianista, a partir del 1918 va tenir una intensa activitat política i cultural en favor del foment de la cultura. En aquest sentit, fou promotor de revistes com *Taula de Lletres Valencianes*, d'editorials com L'Estel o de publicacions republicanes com *Avant*. A la dècada dels 60, fou una de les figures capdavanteres en el moviment a favor del revifament de la identitat pròpia. Fou un dels fundadors d'Acció Cultural del País Valencià.

A 21 anys, Pizcueta va ingressar a Federació Valentina. Un any després va fundar, juntament amb uns altres companys, la lògia Les Germanies, que romangué activa fins el 1929. Acabada la guerra civil, no va presentar la declaració-retractació ordenada per la llei de repressió de la maçoneria. Tot i haver estat investigat per la seua condició de maçó, mai no fou processat.

del 2007 amb l'objectiu d'investigar des del punt de vista històric, jurídic i institucional la repressió franquista. A la comissió, hi participen el Centre Unesco, Acció Cultural del País Valencià, Acció dels Cristians per l'Abolició de la Tortura, el Centre d'Estudis Històrics de la Maçoneria Espanyola, la Comissió de la Dignitat, el Fòrum per la Memòria del País Valencià, la Fundació Cultura de Pau, Justícia i Pau, el Memorial Democràtic i el Tribunal Permanent dels Pobles. El llibre serà el primer que documentarà d'una manera completa la incidència de la llei de repressió de la maçoneria

EL TEMPS

Portada del sumari incoat contra el polític i escriptor Juli Just.

i el comunisme. L'historiador Vicent Sampedro treballa des del 1985 en els sumaris incoats pel tribunal de repressió de la maçoneria i el comunisme i en els expedients personals de maçons dipositats a Salamanca. Un treball titànic que hauria de contribuir a posar fi a l'amnèsia col·lectiva envers la maçoneria, que s'ha anat afermant per anys de silenci i un desprestigi contra el qual lluiten els membres d'avui. "Aquesta investigació ha de traure a la llum la repressió que es va exercir contra els maçons", explica Sampedro. "Franco va voler aniquilar la maçoneria i per això els va culpar de tots els mals." Es tracta de recuperar la memòria de metges, polítics, professionals liberals, mestres i una tirallonga de noms per tal de donar forma a un trencadís de peces que no s'han ajuntat mai. Potser així, amb totes les peces a lloc, fins i tot els menys proclius s'adonaran que la maçoneria va ser, i és, alguna cosa més que un grup de gent "amb davantlet" que es reuneix per parlar de solidaritat, llibertat i fraternitat. Perquè, com apunta Rosa Presmanes, "un poble sense restitució històrica és un poble sedimentat en la injustícia".

Violeta Tena
amb informació de Vicent Sampedro